

Mała retencja w praktyce,

Mobilizowanie i aktywizowanie społeczności lokalnych wokół przedsięwzięć małej retencji

Spis treści:

1. Cele lekcji
2. Aktywność mieszkańców – potrzeba czy problem dla społeczności lokalnych
3. Jak tworzyć warunki do współdziałania lokalnego?
4. Dobre praktyki aktywizowania społeczności lokalnych wokół przedsięwzięć małej retencji
5. Podsumowanie

Dofinansowano z Narodowego Funduszu i Ochrony Środowiska w ramach projektu: Mała Retencja - Duża Sprawa - kampania na rzecz poprawy małej retencji na obszarach wiejskich

1. Cele lekcji

- Zwrócenie uwagi na problem niskiej aktywności społeczności wokół przedsięwzięć,
- służących ochronie walorów przyrodniczych lokalnego środowiska,
- Podniesienie wiedzy w zakresie dobrych praktyk i kampanii edukacyjnych mających wpływ na retencjonowanie wody w kraju.

2. Aktywność mieszkańców – potrzeba czy problem dla społeczności lokalnych

Społeczność lokalna jest organizmem, który podlega ciągłym zmianom, przekształceniom przez aktywność tworzących ją ludzi. Aktywność społeczna przejawia się poprzez budowanie więzi zaufania, współpracy oraz uczestnictwo nie tylko w działaniach jednostkowych ale działaniach zespołowych i grupowych, które skupiają się na rozwiązanie określonych problemów i barier, powodując pozytywne zmiany w środowisku lokalnym. W Polsce kapitał aktywności społecznej dopiero jest budowany. Badania Polaków pokazują jak nadal jest to trudny obszar. Polacy mają mało doświadczeń społecznych i obywatelskich rozumianych jako działania w organizacjach, oddolnych inicjatyw społecznych i uczestnictwo w wolontariacie. Jedynie 14,8% badanych jest członkami jakiś organizacji, stowarzyszeń, komitetów, rad, grup. Wskaźnik ten utrzymuje się na niezmiennym poziomie od 2007 r. Tylko 20% Polaków deklaruje dobrowolną i nieodpłatną pracę na rzecz swojego środowiska (badania CBOS-2012r.). Taki poziom zaangażowania w sprawy społeczne utrzymuje się na podobnym poziomie od 2002 r. Rosnące w oczach Polaków przekonanie o większej skuteczności i efektywności wspólnie podejmowanych działań nieznające odzwierciedlenia w aktywności społecznej wynika z braku kompetencji obywatelskich, rozumianych jako zdolność efektywnego organizowania się w różnego typu działania, umiejętność współdziałania z innymi ludźmi, podejmowania aktywności w sprawach publicznych, wskazywania solidarności i chęci rozwiązywania problemów.

Wysoki poziom kapitału społecznego jest tam gdzie ludzie zawierają dobre relacje z innymi członkami społeczności, obdarowują zaufaniem i wspólnie lub indywidualnie myślą o poprawieniu warunków życia. To tworzy tzw. Kapitał pomostowy gromadzony poprzez udział w stowarzyszeniach, organizacjach, grupach wsparcia, gdzie ludzi łączy pozytywny cel i sprawa do rozwiązania.

Wg. diagnozy społecznej prof. J. Czapińskiego (2011 r.) niski poziom rozwoju kapitału społecznego w Polsce może być istotną barierą społeczeństwa efektywnego rozwojowo w dłuższej perspektywie.

3. Jak tworzyć warunki do współdziałania lokalnego

■ Współdziałanie członków społeczności lokalnej następuje wówczas gdy:

- a) Aktywne podmioty, osoby znajdują wspólny problem lub cel współpracy,
- b) Mieszkańcy przejawiają faktyczną gotowość i motywację do podjęcia wspólnego wysiłku dzięki czemu mogą budować trwałe więzi społeczne,
- c) Więzy społeczne jako zaufanie, gotowość do nawiązania relacji tworzą warunki do zmiany społecznej.

■ Strategie aktywizacji społeczności lokalnych:

Strategie aktywizacji	Punkt wyjścia	Domena działań
Konsensus i współdziałanie	Wspólny problem lub potrzeba Doświadczenia utraty kontroli występuje nie jako zjawisko jednostkowe, ale gdy dotyczący wielu grup i społeczności.	Grup obywatelskich Przykładowe formy: spotkania, projekty wspólnego działania.
Konfliktowa	Sytuacja konfliktowa Występują lub nasilają się procesy podziału społeczności.	Ruchów społecznych Przykładowe formy: protesty, manifestacje.
Edukacyjno-perswazyjna	Przedmiotem perswazji mogą być zakorzenione, stereotypowe przekonania dotyczące zjawisk społecznych, idei, polityki, obyczajowości.	Instytucji i organizacji – Formy: instrumenty komunikacyjne (reklama społeczna, filmy, spoty, plakaty, warsztaty, debaty, prezentacje, lekcje pokazowe).

■ Reguły partycypacyjnego mobilizowania społeczności lokalnej:

Wspólnie z partnerami ze środowiska oraz liderami i aktywnymi mieszkańcami należy wypracować szybkie i konkretne zmiany w życiu codziennym mieszkańców. Różnica pomiędzy organizowaniem społeczności lokalnej a pomaganiem jednostkom w pozwywaniu ich indywidualnych problemów społecznych polega na mobilizowaniu mieszkańców do realizacji złożonych i dalekosiężnych celów np. poprawa warunków środowiskowych, czy ochrona lokalnej przyrody. Trzeba jednak tego rodzaju dążenia przełożyć na konkretne zadania, które można kolejno realizować. Ludzie zaangażowani w realizację celu muszą wiedzieć, co konkretnie na dziś jest do zrobienia. To pozwala określić, czy dążenie do odległego celu przynosi sukces, czy porażkę.

Dawanie poczucia siły

Organizowanie społeczności lokalnej mobilizuje siły, które mają w sobie. Ten rodzaj obywatelskiej działalności uczy wspólnego działania i buduje wiarę w siebie.

Układy wpływów

Stworzenie licznego, stabilnego ruchu czy organizacji w społeczności lokalnej zmienia układy wpływów. Władze samorządowe muszą liczyć się z taką organizacją, w przeciwnym razie organizacja jest w stanie o sobie przypomnieć.

■ Angażowanie ludzi do działania

O tym, czy ludzie zaangażują się we wspólną pracę i edukację decyduje to, czy będą mieli poczucie wpływu na podejmowane decyzje, czy rozumieją cel działania, czy uznają się za wystarczająco kompetentnych w dziedzinie, która jest przedmiotem działania oraz czy czują, że ich praca jest doceniona.

Świadomość celu

Mówienie jasno o celach, jakie przyświecają edukacji, wspólnemu działaniu. Dbanie o to, by wszyscy je znali i rozumieli. Jasne, zrozumiałe cele, które są wzmacniane przez działania edukatora-animatora będą wyznaczały kierunek działań nawet wówczas, gdy nie ma określonych zasad czy procedur dotyczących podjęcia decyzji.

Posiadanie wpływu

Dbanie o to, by każdy z członków grupy mógł we wspólnym działaniu wykorzystać swoją wiedzę i umiejętności. stworzeni ludziom przestrzeń, by mogli samodzielnie wykonywać zadania i podejmować decyzje.

Kompetencje

Upewnienie się, że zdolności, które posiadają członkowie grupy pozwolą im wykonać zadania i osiągać sukces. Stawiane zadania powinny być ambitne, ale nie nierealne. Z drugiej strony – należy korzystać z potencjału zespołu: dążenie do tego, aby ludzie mieli możliwość wykorzystywania swoich kompetencji w pracy.

Poczucie docenienia

Ludzie pracują najlepiej, kiedy wierzą, że to co robią jest zauważane i doceniane przez innych, szczególnie współpracowników. Zaufanie i docenienie powoduje, że uczestnictwo we wspólnych działaniach wzrasta.

■ Zrządzanie różnorodnością lokalną:

- a) Wzmacnianie kultury społecznej aktywności mieszkańców, co wpływa na budowanie społeczeństwa obywatelskiego i demokracji.
- b) Wzmacnianie dobrej reputacji o społeczności na zewnątrz i wewnątrz, dzięki temu wzrasta poziom lokalnego patriotyzmu i dumy z własnej odrębności.
- c) Budowanie wiedzy o zasobach lokalnych /ludziach, walorach lokalnych/.
- d) Ujawnianie różnic i ich odpowiednie wykorzystanie.
- e) Zwiększanie motywacji, efektywności i innowacyjności mieszkańców.

4. Dobre praktyki aktywizowania społeczności lokalnych wokół przedsięwzięć małej retencji

Aktywizowanie mieszkańców poprzez nasadzenia - projekt „Historie drzewami pisane” (woj. dolnośląskie i lubuskie)

W ramach projektu przeprowadzono warsztaty edukacyjne dla przedstawicieli władz lokalnych, nauczycieli i mieszkańców. Następnie wykonano inwentaryzację alei na terenie Wzgórz Dalkowskich, sporządzono plany ochrony i odtworzono wybrane aleje. Za późniejszą opiekę nad sadzonkami odpowiedzialna została społeczność lokalna.

**SADZĄC DRZEWA,
SADZISZ NADZIEJĘ!**

**ZACHĘCAMY DO WSPÓŁPRACY
MIESZKAŃCÓW, SAMORZĄDY I SZKOŁY.**

„HISTORIE DRZEWA MI PISANE”
Projekt realizowany jest przez Fundację „Porozumienie Wzgórz Dalkowskich” oraz Fundację Ekologiczną „Zielona Akcja” na terenie 12 gmin: Bytom Odrzański, Nowe Miasteczko, Kozichów, Bralinia, Niegosławice, Szprotawa, Gostoryż, Głębokich, Radwanice, Pokocwo, Żukowice, Jerzmanowa. Angażuje on społeczność lokalną, samorządy, szkoły w czynne działania na rzecz zadziwien śródpolnych obszarów wiejskich. Głównym celem projektu jest upowszechnianie wiedzy o znaczeniu zadziwien przyrodniczych i śródpolnych oraz ich odzwierciedlanie. Działania finansowane ze środków EOG.

„DROGI DLA NATURES”
Głównym celem programu jest zapewnienie przetrwania populacji pachyny dębowej poprzez odwarstwianie i ochronę alei przyrodniczych łączących izolowane stanowiska pachyny dębowej. Projekt jest realizowany przez Fundację Ekologiczną w partnerstwie z Fundacją Ekologiczną „Zielona Akcja”, Stowarzyszeniem „Ekoinicjatywa” i Fundacją AerisFuturo. Główne działania przewidziane w ramach projektu to sadzenie drzew rodzimych gatunków wzdłuż dróg. Projekt finansowany jest ze środków Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, priorytet 5.2 „Korytarze ekologiczne” i współfinansowany przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska.

Więcej informacji: www.samorzadki.wzgorza.pl oraz www.zielonaakcja.pl
Przygotowanie do druku: Fundacja Ekologiczna „Zielona Akcja”, ul. Włodowska 41, 56-200 Legnica, tel. 76 86 244 30.
Wspieranie działań przez: Instytut Leśnictwa i Hodowli Lasów, Departament Regionalny Zarządu Województwa Lubuskiego, Fundacja Ekologiczna „Zielona Akcja”, Stowarzyszenie „Ekoinicjatywa”, Fundacja AerisFuturo, Urząd Gminy Bralinia, Urząd Gminy Niegosławice, Urząd Gminy Szprotawa, Urząd Gminy Gostoryż, Urząd Gminy Głębokich, Urząd Gminy Radwanice, Urząd Gminy Pokocwo, Urząd Gminy Żukowice, Urząd Gminy Jerzmanowa.
Finansowanie: Europejski Działalność Gospodarcą oraz Regionalnego Mechanizmu Finansowego, a także ze środków Budżetu Rozwojowej Polityki w ramach Funduszu dla Organizacji Pożytecznych.

WZGÓRZA DALKOWSKIE
ECORYS
EUROPEAN GRANTS
POLSKIE GRANTS
MINISTERSTWO ŚRODOWISKA I OCHRONY ŚRODOWISKA

Plakat promujący projekt

Zajęcia przyrodnicze dla uczniów

Wielofunkcyjne oczko wodne zamiast zbiornika przeciwpowodziowego we wsi Gogołowice (woj. dolnośląskie)

Głównym celem projektu było zagospodarowanie zaniedbanego zbiornika w centrum wsi. W prace byli zaangażowani mieszkańcy wsi Gogołowice oraz szkoła, wspierani przez ekologów z organizacji pozarządowej. Obecnie staw służy jako miejsce spotkań mieszkańców, organizacji festynów, edukacji ekologicznej dzieci, przy zachowaniu funkcji przyrodniczych zbiornika.

Staw we wsi Gogołowice

Ptasi Stawek – miejsce edukacji i wypoczynku we wsi Sporok (woj. opolskie)

Miejsce to powstało dzięki renowacji zamulonego zbiornika wodnego na rzece Staszówka-Cieńka. Wcześniej przez lata porastały go samosiejki, krzewy i paprocie. W pracę włączyli się mieszkańcy Spóroka, a w realizacji projektu pomogły władze gminy i sponsorzy. Efektem jest zielone miejsce rekreacji i wypoczynku, pełniące także funkcje retencyjne.

Staw we wsi Sporok

Woda i mała retencja w ofercie wsi tematycznych

Wioski tematyczne to kompleksowe projekty mające na celu ożywienie wsi poprzez integrację lokalnej społeczności wokół zagadnień związanych z określonym produktem lub usługą opartą o dziedzictwo przyrodnicze lub kulturowe regionu. Mieszkańcy wsi wybierają jakiś temat wiodący, wokół którego tworzą określoną ofertę w formie produktu turystycznego. Wsie tematyczne to sposób na tworzenie alternatywnych dochodów oraz kultywowanie tożsamości wsi.

Na terenie Polski funkcjonuje ponad 100 wsi tematycznych, których oferty przyciągają gości i turystów, m.in. na terenie woj. dolnośląskiego, opolskiego, śląskiego, pomorskiego, kujawsko-pomorskiego, warmińsko-mazurskiego, małopolskiego, lubelskiego.

Więcej informacji na stronach: www.wioskizpomyslem.pl,
www.wioskitematyczne.org.pl, www.portal.tucjolski.pl, www.aktywnawies.pl

Ławszowa – Leśna wieś nad Kwisą (woj. dolnośląskie)

Ławszowa położona jest w sercu Borów Dolnośląskich. To wieś, która opiera swoją ofertę o walory przyrodnicze i kulturowe regionu oraz samej wsi. Ławszowa wykorzystuje swoje położenie w Dolinie Dolnej Kwisy na obszarze Natura 2000: w swojej ofercie ma spływy kajakowe i pontonowe rzeką Kwisą, jedną z najciekawszych i najczystszych rzek spływowych Dolnego Śląska. Spływając rzeką można podziwiać ciekawą budowę doliny rzecznej, liczne stare dęby rosnące na brzegach rzeki, rzadkie gatunki owadów: trzepla zielona, zalotka większa, pachnica dębowa; ryb: minóg strumieniowy, różanka, piskorz, głowacz białołęty; ptaków oraz nietoperzy.

Wieś w ofercie posiada również:

- leśne warsztaty artystyczne „Tworzymy z Natury”,
- edukacyjne gry terenowe „Aktywnie przez Ławszową”,
- leśne pogadanki,
- sklepik produktu lokalnego,
- geocaching dla aktywnych turystów.

Ofertę realizuje Stowarzyszenie Leśne Ławszowa.

Więcej na www.lawszowa.pl

Kuźniczysko – wieś ognia i wody

Wieś Kuźniczysko położona jest w gminie Trzebnica, niedaleko Wrocławia. Wieś posiada długą historię, której częścią jest wielowiekowa tradycja młynarstwa, dzięki położeniu nad rzeką Miedzianką. Pierwszy młyn powstał w XV wieku. Wybudowany był całkowicie z drewna z drewnianym kołem, drewnianym korytem przy naturalnym stopniu wodnym rzeki. Obecnie wyeksponowany jest stary budynek młyna i stare maszyny – można odwiedzić Izbę Tradycji Młynarskich, gdzie można odbyć lekcję historii i zapoznać się z jednym z ginących zasobów.

Na terenie miejscowości w ofercie także:

- wyprawa odkrywców
- wycieczka historyczna „Podmuch historii”
- sprzedaż przedmiotów regionalnych
- geocaching

Więcej na www.mlyn.kuzniczysko.pl

Paproty – wioska labiryntów i źródeł (woj. zachodnio-pomorskie)

Wioska położona w malowniczej Dolinie rzeki Grabowej. Szczególnie wartościowe pod względem przyrodniczym są obszary źródliskowe. Wieś Paproty w oparciu o swoje szczególne walory zbudowała ciekawą ofertę zajęć terenowych dla dzieci i dorosłych, których tematem przewodnim są labirynty. Został utworzony naturalny labirynt w oparciu o wierzbowe nasadzenia.

Goście odwiedzającej wieś mogą wziąć udział:

- w grze terenowej „O czym szumią wierzby”
- zdobywanie labiryntowej wieży
- atrakcje na leśnej ścieżce Druida
- warsztaty wikliniarskie

Więcej na www.paproty.pl

5. Podsumowanie

Działania małej retencji są szansą na przywrócenie naturalnej równowagi systemu wodnego, zniszczonego działalnością człowieka, aby było to możliwe konieczne jest zaangażowanie w te działania społeczności lokalnych i podnoszenie ich świadomości w zakresie znaczenia wody w środowisku dla przyrody, klimatu i życia człowieka.

